

Vị trí của người Hoa trong xã hội Malaixia (từ năm 1957 cho đến nay)

PHAN THỊ HỒNG XUÂN*

Trong thành phần dân tộc ở Malaixia, ngoài người Malay - dân tộc chủ thể chiếm đa số trong nhóm Bumiputera còn có sự hiện diện của những cư dân đến từ những quốc gia, những vùng, miền lãnh thổ khác trên thế giới (được gọi là Non-Bumiputera). Trong đó đáng lưu ý nhất là hai cộng đồng người: người Hoa và người Ấn.

Người Hoa theo những biến cố thăng trầm của lịch sử Trung Quốc phải chuyển cư đến những vùng đất khác sinh sống; mà gần gũi và dễ đến nhất là các nước Đông Nam Á, do vậy trong thành phần dân tộc các nước Đông Nam Á đều có sự hiện diện của người Hoa. Ngoại trừ Xingapo với trên 76% dân số là người Hoa, Malaixia có đến 5.653.100 người trên tổng số 23.263.600 người (tổng điều tra dân số năm 2000), là tộc lớn thứ hai sau dân tộc chủ thể, giữ vai trò nhất định trong sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước Malaixia.

Sau khi đất nước Malaixia độc lập, văn kiện pháp luật đầu tiên qui định địa vị công dân của người Hoa là Hiến pháp Liên Bang Malaixia được thông qua và thực thi năm 1957 với những nội dung chính như sau:

1. Điều kiện để trở thành công dân Malaixia

- Theo quy định của Hiến pháp năm 1948, người Hoa sinh sống ở Malaixia đương nhiên hưởng quyền được trở thành công dân Malaixia sau ngày độc lập.

- Những người sinh ra ở Liên bang trong và sau ngày độc lập cũng được hưởng chế độ công dân Malaixia.

2. Điều kiện để vợ và con cái của người có quyền công dân đăng ký trở thành công dân

- Những người này phải được sinh ra ở Liên bang, trong 7 năm trước khi xin trở thành công dân phải có ít nhất 5 năm cư trú tại Liên bang; biết chữ

* ThS. Phan Thị Hồng Xuân, Khoa Đông Nam Á học, Đại học mở bán công, TP. Hồ Chí Minh.

Malay cơ bản, nguyện thề trung thành phục vụ Liên bang.

- Hoặc nếu không được sinh ra ở Liên bang nhưng trong 12 năm trước khi xin phép nhập tịch, có 8 năm cư trú ở Liên bang, có tri thức cơ bản về chữ Malay.

3. Điều kiện xin nhập tịch, trở thành công dân Malaixia

Người xin nhập tịch phải thoả mãn những điều kiện sau:

- Thứ nhất: phải trên 21 tuổi.
- Thứ hai: phải được đánh giá có phẩm chất tốt.
- Điều kiện tiếp theo là: trong 12 năm trước khi xin phép có 10 năm cư trú tại Liên bang.
- Có ý muốn cư trú vĩnh viễn tại Liên bang.
- Thông hiểu ngôn ngữ Malay.
- Cuối cùng, công dân phải là người trung thành và phục vụ lợi ích của Liên bang, phải từ bỏ quốc tịch và quyền lợi của các nước khác. Riêng những người có quốc tịch Anh có thể giữ quốc tịch Anh, song phải trung thành và phục vụ là Liên bang đang cư trú.

- Qui định quyền công dân mới cho thấy nguyên tắc về nơi sinh mà xã đoàn người Hoa Malaixia nhiều lần đấu tranh đã được thực hiện, điều kiện đăng ký, nhập tịch trở thành công dân Liên bang cũng tương đối rộng rãi hơn trước. Người Hoa đã chính thức được Hiến pháp tiếp nhận là công dân của Liên bang.

Sự nhượng bộ của điều lệ quyền công dân theo Hiến pháp Liên bang Malaixia đối với những người không phải Malay mà đa số là người Hoa là do chịu sự tác

động của các yếu tố trong nước và quốc tế.

Đầu những năm 1950, trong phong trào đấu tranh giành độc lập ở Malaixia, người Hoa chiếm gần 1/2 dân số, đóng vai trò lực lượng chính trị nòng cốt. Một trong những mục tiêu chính trị cũng là ý nguyện chủ yếu của cộng đồng người Hoa từ năm 1948 theo đuổi, đó là đòi hỏi điều kiện công dân rộng rãi hơn và nguyên tắc nơi sinh của quyền công dân. Nhận thức được tầm quan trọng của cộng đồng “năng động” này, đặc biệt rất cần thiết cho công cuộc kiến thiết đất nước sau ngày độc lập, Chính phủ Malaixia đã không thể không xem xét đến yêu cầu quyền công dân của cộng đồng này.

Ở ngoài nước, Chính phủ Trung Quốc và Chính phủ Indônêxia ký điều ước song trùng quốc tịch vào tháng 4-1955, từ bỏ nguyên tắc hai quốc tịch, tôn trọng sự tự nguyện lựa chọn quốc tịch để xác định quốc tịch của người Hoa cư trú ở Indônêxia.

Tháng 10-1956, Thủ tướng Chu Ân Lai và Chủ tịch Mặt trận Lao động Xingapo và Bộ trưởng cao nhất của Xingapo là Davit Maxie thảo luận vấn đề quốc tịch của người Hoa Xingapo, nhấn mạnh nguyên tắc từ bỏ hai quốc tịch. Lập trường này của Chính phủ Trung Quốc làm cho Malaixia không thể không xem xét đến việc nới rộng hết các điều kiện để giành quyền công dân, thu hút nhiều người Hoa hơn trong việc lựa quốc tịch Malaixia.

Điều quan trọng hơn là chính đảng của người Hoa cũng có sự nhượng bộ rất lớn. Có thể nói qui định về quyền công dân năm 1957 được đưa ra với tiền đề là

người Hoa thừa nhận đặc quyền của người Malay.

Hiến pháp xác nhận chế độ bảo lưu đất đai cho người Malay, chế độ bảo lưu số người làm công chức phục vụ, hứa sẽ cấp giấy phép kinh doanh một số nghề đặc biệt và có ưu đãi về trợ cấp học bổng cho người Malay trong lĩnh vực giáo dục. Quy định địa vị đặc biệt của người Malay được nguyên thủ tối cao đứng ra đảm bảo. Nếu muốn sửa đổi luật này cũng như các điều khoản liên quan đến việc điều chỉnh thì phải được 2/3 tổng số nghị viện của Thượng và Hạ nghị viện trong Quốc hội thông qua. Hiến pháp còn quy định tiếng Malay là quốc ngữ, đạo Islam là quốc giáo của Liên bang Malaixia. Những quy định này đã cho thấy sự nhượng bộ của những người không phải Malay - do người Hoa đứng đầu - đối với người Malay. Vì vậy, từ sau ngày độc lập, công dân không phải là người gốc Malay như người Hoa, người Ấn,... và công dân là người Malay có địa vị chính trị không giống nhau.

Năm 1959, sau khi xảy ra khủng hoảng chính trị mà nguyên nhân chủ yếu là việc tranh giành vị trí trong tổng tuyển cử, phái cấp tiến do Hội trưởng Công hội người Hoa Malaixia, Lâm Thương Hữu đứng đầu rút ra khỏi Công Hội người Hoa Malaixia, phái chủ trương phát triển vững chắc do Trần Tu Tín đứng đầu dưới sự ủng hộ trực tiếp của Phong trào Mặt trận, lãnh đạo trở lại Công hội người Hoa Malaixia. Địa vị trong Chính phủ Malaixia của phong trào Mặt trận ngày càng tăng cường, đã tạo điều kiện cho việc Chính phủ Malaixia thông qua dự thảo sửa đổi Hiến pháp năm 1962, đảm bảo hơn nữa ưu thế chính trị của người Malay.

Tuân theo ý chí của Phong trào Mặt trận. Chính phủ Liên hiệp đưa ra Dự thảo Hiến pháp năm 1962, xoá bỏ kế hoạch của Hội đồng bầu cử đưa ra, tiến tới giao quyền chia khu vực bầu cử cho hạ nghị viện mà nghị viện người Malay chiếm đa số. Từ đó dẫn đến nguyên tắc chia khu vực bỏ phiếu trên cơ sở lấy số cử tri tương đương của uỷ ban bầu cử huỷ bỏ. Thay nó bằng nguyên tắc sau: cử tri của các khu vực bỏ phiếu cần tương đương song phải có ngoại lệ đối với khu vực bỏ phiếu là vùng nông thôn lạc hậu và vùng nhiều khó khăn. Vì vậy có những trường hợp cử tri thuộc khu vực bầu cử ở nông thôn chỉ cần có một nửa cử tri là có thể thành một khu vực bầu cử. Kết quả số người của nhiều khu vực bầu cử của người Malay ít hơn khu vực bầu cử của người Hoa. Số người ở khu vực bầu cử của người Hoa lên đến 3 vạn người, còn của người Malay chỉ có hơn 1 vạn người. Khu vực bầu cử của người Malay chiếm đại đa số trong toàn bộ khu vực bầu cử. Vì vậy, số phiếu của người Malay, bất kể là do chỉ định hay tùy ý đều có thể đảm bảo cho người Malay chiếm đa số ghế trong Quốc hội. Nguyên tắc phân chia khu vực bầu cử của dự thảo sửa đổi luật bầu cử năm 1962 đã trực tiếp làm suy yếu quyền lợi chính trị bình đẳng một người một phiếu của công dân người Hoa.

Dự thảo sửa đổi luật bầu cử năm 1962 còn đổi lời thề khi đăng ký để có được quyền công dân là "Trung thành phục vụ Liên bang" trước đây thành "Trung thành phục vụ Nhà vua". Nhà vua trước đây tượng trưng cho quốc gia của người Malay và quốc gia của đạo Islam - đây là biểu tượng quyền lực của người Malay. Sự thay đổi của lời thề đã thể

hiện rõ hơn sự lệ thuộc về dân tộc của công dân là người Hoa và người Malay. Tháng 5-1969, Malaixia tổ chức tổng tuyển cử lần thứ 3, Đảng cầm quyền (do liên minh giữa Phong trào mặt trận công hội người Malaixia với Đảng Quốc đại) bị thất thế, bị mất đi quyền chấp chính của đảo Penang và đa số ghế ở bang Selangor và Perlis dẫn đến sự bất mãn cực đoan của các phân tử cấp tiến trong nội bộ Phong trào mặt trận. Ngày 13-5 chính đảng của người Hoa ở bang Sembilan (gồm Đảng Dân chủ Hành động, Đảng Dân chính và những người ủng hộ các đảng này) tổ chức diễu hành mừng thắng lợi ở Kuala Lumpur, giữa đường đã xảy ra xung đột với các phân tử cấp tiến trong Phong trào mặt trận, các nơi khác tiếp theo đó cũng xảy ra náo loạn, làm nhiều người bị chết và bị thương, lịch sử gọi đó là “sự kiện 13-5”. Tiếp theo đó, trên toàn lãnh thổ Malaixia tuyên bố bước vào “Tình trạng khẩn cấp” chấm dứt dân chủ quốc hội, mãi đến tháng 2-1971 mới tuyên bố xóa bỏ tình trạng khẩn cấp. Trong thời gian này, Công hội người Hoa Malay lại rút ra khỏi Chính phủ.

Sau sự kiện 13-5 không lâu, trong thời kỳ “Tình trạng khẩn cấp”, Ban Giải quyết Hành động nắm các công việc hành chính quốc gia đã sửa đổi pháp lệnh kích động, qui định quốc ngữ, địa vị của người Malay, địa vị và quyền hạn của các nhà lãnh đạo Malay là không bị chất vấn phê bình. Bất kỳ người nào phạm phải pháp lệnh kích động, nếu khoản phạt vượt quá 2.000 Ringgit hoặc bị giam giữ trên một năm, sẽ bị mất tư cách nghị viện hoặc không được tranh cử trong vòng 5 năm. Bản sửa đổi Hiến pháp được Quốc hội Malaixia thông qua

đầu năm đã củng cố thêm địa vị đặc quyền của người Malay.

Trải qua những biến cố chính trị của quốc gia Liên bang Malaixia liên quan đến địa vị tộc người đã trình bày bên trên, từ sau khi thực dân Anh trao trả độc lập cho Malaixia năm 1957, nguyên tắc bất thành văn được áp dụng cho hầu khắp các lĩnh vực đời sống văn hóa - chính trị - kinh tế - xã hội ở Malaixia, đó là người Malay làm chính trị; người Hoa làm kinh tế; người Ấn làm công nhân, đồn điền đã ít nhiều được biến chuyển tốt đẹp theo chiều hướng tích cực, dân chủ hơn liên quan đến sự bình đẳng trong địa vị của các tộc người nhằm phát huy tính đại đoàn kết toàn dân tộc. Mốc son được ghi nhận đó là tháng 8-1995, Thủ tướng Malaixia Mahathir Mohamad đã có một lời kêu gọi cho Bangsa Malaixia, nghĩa là cho một dân tộc Malaixia thống nhất trong đó mọi người dân đều là người Malaixia, chứ không phân biệt là người Malay, người Hoa, người Ấn, người Iban hoặc Kadazan. Mọi người dân đều có thể tự đồng nhất mình với đất nước Malaixia, nói tiếng Melayu và chấp nhận hiến pháp Malaixia. Như vậy cũng có nghĩa là các đặc quyền trước đây vẫn dành cho người Bumiputera đang được rút dần đi.

Với chính sách mới này, vai trò và địa vị của người Hoa ở Malaixia đã được nâng lên ở tầm cao mới. Người Hoa cùng các dân tộc trong nhóm Non Bumiputera đã có thể tham dự toàn diện vào các lĩnh vực đời sống kinh tế, văn hóa, chính trị, xã hội của đất nước, phát huy được sức mạnh của sự tự tin mình không phải là công dân hạng hai, có nghĩa vụ, trách nhiệm và quyền lợi dựng xây phát triển quốc gia giàu mạnh hơn.